

tikai partijas 27. kongresā 1986. gadā. Nevaru piekrist autores traktējumam, ka Tautas frontes, kas sastāvēja no liberāliem komunistiem, kalpoja kā starpnieks starp Latvijas Nacionālās neatkarības kustību, plašākā nozīmē starp konsekventiem neatkarības piekritējiem un “stingrās līnijas komunistiem”, faktiski visi neatkarības piekritēji bija vienā nometnē. Ja var teikt, ka Anatolijs Gorbunovs vadīja Latvijas valdību (faktiski Augstāko padomi), tad tikai plašā nozīmē kā valsts varu kopumā, un šo detaļu labāk būtu atspoguļot precīzi. Nevar piekrist, ka 1990. gada Augstākās padomes vēlēšanas jēlkādā mērā būtu notikušas pēc 1922. gada Satversmes normām. Bet tiešām – atstāsim visus labojumus nākamajam zinātniskajam redaktoram.

Māras Kalniņas grāmata kopumā cenšas sabalansēt sausus politiskās vēstures faktus, kas, kā redzējām, ne vienmēr ir viņas stiprā puse, un gadskaitļu virknes ar autores oriģinālo pieeju, uzsvaru uz kultūru, mentalitāti, varētu pat teikt – garu. Autores veiksmē šajā kultūras sfērā sakņojas viņas zinātniskajā karjerā un dziļā interesē par Latviju un tās kultūru.

Jānis Taurēns

Ieva Zake. *American Latvians: Politics of a Refugee Community*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2010. 225 p. (Ieva Zake. *Amerikas latvieši: trimdas kopienas politika*)

Jau 2010. gadā ASV tika publicēts būtisks darbs, kurā aplūkota Amerikas latviešu politiskā aktivitāte, kas ir daļa no Latvijas historiogrāfijā maz pētītā jautājuma par Latvijas Otrā pasaules kara rezultātā radušās trimdas vēsturi. Kā norāda pētījuma autore socioloģijas doktore Ieva Zake, grāmata ir rezultāts vairāk nekā desmit gadu ilgai saskarsmei ar Amerikas latviešu sabiedrību, kas aizsākusies 1995. gadā, kad autore kā apmaiņas

studente ieradās ASV. Grāmatas priekšvārdā autore arī īsi iztīrījusi Latvijas sabiedrības dalītās jūtas pret Amerikas latviešiem. Tā padomju gados pret tiem kā komunistiskā režīma ienaidniekiem tika vērstā varas iestāžu propaganda, kas gan radīja tieši pretēju efektu – padziļinātu interesi un gandrīz vai varoņu tēlu. Tai pašā laikā bija skaidrs, ka šie cilvēki ir ne tikai latvieši, bet arī rietumnieki, tas ir, atšķirīgi no LPSR dzīvojošajiem latviešiem. Šis novērojums tikai pastiprinājās tad, kad 90. gadu sākumā viņi sāka ieņemt redzamu lomu Latvijas sabiedrībā. Tas arī bija laiks, kad lielas daļas sabiedrības acīs viņi simbolizēja to dzīvi, pēc kuras padomju žņaugos dzīvojošie latvieši bija ilgojušies, bet vēl nezināja, kā pie tās nonākt. Šādai apziņai līdzī nāca gan apbrīna, gan zināma skaudība. Tomēr drīz vien, saprotot, ka Rietumos mītošajiem latviešiem ir visai maza izpratne par dzīvi Latvijā un ka vairumā gadījumu viņi paši sevi uztver kā vienīgo cerību situācijas uzlabošanai, Latvijas sabiedrība sāka izjust arvien lielāku aizvainojumu. Šis izjūtas sāka parādīties arī publiskajā telpā un pilnībā nebija no tās pazudušas arī grāmatas iznākšanas brīdī (situācija, šķiet, nav mainījusies arī 2015. gadā).

Visi minētie strāvājumi Latvijas sabiedrībā atstājuši ietekmi arī uz pašas autorei attieksmi pret Amerikas latviešiem. Viņa pati to arī nepārprotami atzīst, tāpat kā to, ka, nonākot ASV, viņa nevarēja nepamīt tās atšķirības, kas pastāvēja starp viņu un tur dzīvojošajiem latviešiem, kuru vidū bieži jutusies kā svešiniece. Taču pēc šī atzinuma seko daudz nepārliciecināms autorei secinājums, ka tieši tāpēc saskarsmē ar Amerikas latviešu sabiedrību viņa vienmēr ir saglabājusi neitrālu novērotāja pozīciju. Tas ir, viņasprāt, atšķirtība no šīs sabiedrības (nebūšana vienai no viņiem) ir ļāvusi viņai būt vienlaikus gan izprotošai un iesaistītai kopienas dzīvē, gan analītiskai un emocionāli nepiesaistītai. Šāds uzstādījums vērtējams kā apšaubāms, jo pilnīgi neitrālu skatījumu šajā gadījumā nav iespējams panākt un mēģinājums to apgalvot tikai izraisa liekas pretrunas.

Pilnībā nav iespējams piekrist arī vienam no tālākajiem ievadā paustajiem apgalvojumiem (gan pieļāvuma formā), kas attiecas uz iemesliem, kāpēc Amerikas latviešu kopiena ir tik maz pētīta ASV kontekstā. Tas ir, vispirms autore izvirza drošticamo hipotēzi, ka viens no būtiskākajiem faktoriem, kas ļāva Amerikas latviešiem saglabāt savu etnisko identitāti, bija viņu skaidrā politiskā pozīcija. Taču pēc tam viņa sevi papildina ar pieņēmumu, ka tieši Amerikas latviešu

piekoptā sarežģītā politika ir bijis iemesls, kāpēc viņi tiši vai netiši ir tikuši atstāti ārpus ASV etniskās vēstures un imigrācijas socioloģijas pētnieku uzmanības loka. Tā vietā daudz ticamāks šķiet viņas pašas pirms tam paustais apgalvojums, ka Amerikas latviešu (tāpat kā citu pēckara Austrumeiropas imigrantu) kā noteiktas etniskas grupas nemanāmība/neredzamība ir sekas viņu veiksmīgajai pielāgošanās spējai ASV sabiedrības standartiem. Proti, šie bēgļi nekad nesūdzējās un neprasīja palīdzību; tā vietā viņi centīgi strādāja, skoloja savus bērnus un ātri vien sasniedza ērtos vidusšķiras dzīves apstākļus. Turklāt viņi bija daļa no “baltajām etniskajām grupām”, kas vēl jo vairāk neizraisīja īpašu pētnieku uzmanību.

Lai kādi būtu tā iemesli, Amerikas latvieši ir akadēmiski maz pētīts jautājums gan ASV, gan Latvijas historiogrāfijā, tāpēc Ievas Zaķes izvirzītais mērķis – izcelt Amerikas latviešu kā vienas no ASV etniskajām grupām vēsturi un parādīt šīs kopienas kontroversiālo dabu ASV politiskajā kontekstā – ir tikai apsveicams. Turklāt šī ir ne vien viena no retajām zinātniskajām monogrāfijām par Amerikas latviešu sabiedrību angļu valodā, bet kopumā, jo arī Latvijā trūkst nopietnu akadēmisku pētījumu ne tikai par Amerikas, bet trimdas (līdz 1991. gadam) latviešiem vispār. Būtiski, ka šajā darbā trimdas latviešu sabiedrība pētīta migrācijas studiju kontekstā, pastiprinātu uzmanību pievēršot vienas migrantu kategorijas – bēgļu – nozīmei un vietai imigrācijas vēsturē un socioloģijā. Izskaidrojot divu – reālistu¹ un nominālistu jeb sociālo konstrukcionistu² – pieeju atšķirības šim jautājumam, autore pati izvēlas sekot reālistu pieejas pārstāvja Pītera Rouza (*Peter Rose*) “trimdas socioloģijas” konceptam. Šīs koncepcijas pamatā ir apgalvojums, ka tādi bēgļu pieredzes aspekti kā pastāvīga vientulības sajūta, kontroles zaudēšana pār savu likteni un sevis kā minoritātes apzināšanās atstāj dziļu ietekmi uz bēgļu kopienām un tādējādi padara tās atšķirīgas no citiem imigrantiem. Ievas Zaķes pētījums ne vien izmanto šo pieeju, bet arī papildina to, parādot, ka viena no

¹ Uzskata, ka bēgļi un imigranti ir atšķirīgas kategorijas: bēgļi ir spiesti atstāt dzimteni politisku iemeslu dēļ, viņiem nav iespējams tur atgriezties un viņu likteni izšķir ārpus viņiem pastāvoši apstākļi; imigranti paši izvēlas atstāt dzimteni, parasti ekonomisku iemeslu dēļ.

² Uzskata, ka socioloģiski starp bēgļiem un citiem imigrantiem nav skaidri izteiktas atšķirības – tās tiek mākslīgi konstruētas un to dara gan viņu izcelsmes, gan uzņemošās valstis.

visbūtiskākajām, bet bieži nepamanītajām bēgļu/trimdas kopienu iezīmēm ir to politiskais aktīvisms, kas atstāj spēcīgu iespaidu gan uz viņu identitāti (biežāk nekā citi imigranti viņi rada dubultu identitāti, asimilējoties sociāli un ekonomiski, bet ne kulturāli un politiski), gan viņu attiecībām ar mītnes valsti (ņem aktīvu dalību arī tās politiskajā dzīvē, taču dara to, vadoties no ārpolitikas veidošanas interesēm). Turklāt, kā autore demonstrē visas grāmatas garumā, šis politiskais aktīvisms Amerikas latviešu vidū, mainoties paaudzēm, nesamazinājās, kas arī šo grupu atšķir no citām imigrantu kopienām.

Sīkāk pievērsoties grāmatas saturam, jānorāda, ka, ņemot vērā tās ne pārāk lielo apjomu, autore runā tikai par nozīmīgākajiem vai strīdīgākajiem jautājumiem Amerikas latviešu pieredzē. Kā tādus viņa izdalījusi Amerikas latviešu etnisko antikomunismu (2. nodaļa), nacistu “medības” Amerikas latviešu vidū (3. nodaļa), padomju propagandas karu pret emigrantiem (4. nodaļa) un nacionālo neatkarības kustību un repatriācijas jautājumu (5. nodaļa). Tā kā grāmata acīmredzot, pirmkārt, domāta angļu valodā lasošajai auditorijai, nevis tikai Amerikas latviešiem un Latvijas sabiedrībai, tās pirmajā nodaļā autore sniedz vispusīgu apskatu par Amerikas latviešu vēsturi, sākot ar tā dēvētajiem veclatviešiem, kas ASV ieradās 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā, beidzot ar Otrā pasaules kara bēgļiem, tai skaitā aplūkojot viņu bēgšanu no Latvijas, uzturēšanos pārvietoto personu (DP – *displaced persons*) nometnēs, ierašanos un iedzīvošanos ASV, attiecības ar veclatviešiem un viņu veidoto centrālo organizāciju vēsturī. Šis pārskats ir ļoti detalizēts un var sniegt interesantas ziņas arī cilvēkiem, kuri vairāk vai mazāk pārzina latviešu emigrācijas vēsturi (bieži vien tie, kas pēta Otrā pasaules kara bēgļu jautājumu, nav tik padziļināti informēti par senākiem emigrācijas viļņiem, un otrādi). Runājot par veclatviešu un Otrā pasaules kara bēgļu pirmo satikšanos, autore parāda, ka, lai gan veclatvieši bija diezgan labi informēti par situāciju Latvijā, viņi tomēr ne līdz galam spēja izprast pēckara Eiropas kārtību un to iznīcību, ko Latvijā bija nesusi padomju varu. Tādējādi viņi arī nebija pilnībā gatavi reālajai saskarei ar latviešiem, kas ASV ieradās no Vācijas nometnēm (un kuri beigu beigās vairāk palīdzības saņēma no ASV luterāņu baznīcas nekā no saviem tautiešiem). Interesanti tas šķiet tādēļ, ka gandrīz 50 gadus vēlāk situācija savā ziņā atkārtojās, tikai šoreiz tie bija Amerikas (trimdas) latvieši, kuri it kā

bija labi informēti par notikumiem Padomju Latvijā, bet tai pašā laikā nespēja saprast tur dzīvojošo cilvēku dzīves reālības. Kā jau minēts iepriekš, arī šajā gadījumā tas radīja sarežģījumus attieksmēs un attiecībās starp abām iesaistītajām pusēm.

Runājot par Otrā pasaules kara bēgļu ierašanos ASV, autore uzsver, ka viņi ne tikai pārņēma noteiktas savas ierastās dzīves dzimtenē iezīmes, bet burtiski reproducēja Latvijas (un DP nometņu) sociālo un kultūras dzīvi, kā arī organizāciju sistēmu. Tādējādi, ierodoties ASV, latvieši neizgāja cauri dezorganizācijas fāzei, kā arī viņiem neradās īpašs konflikts ar ASV sabiedrību, pret kuru viņi izjuta spēcīgu solidaritāti un lojalitāti. Kopumā Amerikas latvieši ātri vien radīja cieši saistītu, intelektuāli un politiski aktīvu sabiedrību, un tieši tas viņiem palīdzēja gadu desmitiem ilgi saglabāt savu latvisko identitāti.

Otrajā nodaļā analizēta Amerikas latviešu antikomunistiskā nostāja, kam bija ļoti liela loma latviskās identitātes uzturēšanā. Autore uzsver, ka Amerikas latviešu gadījumā ir jārunā par etnisko antikomunismu (antikomunistiski noskaņoti tieši savas etniskās piederības dēļ), turklāt viņu antikomunistiskā nostāja mainījās, pielāgojoties jeb atbildot uz pārmaiņām ASV politikā. Autores skatījumā trīs galvenie elementi Amerikas latviešu antikomunistiskajā doktrīnā bija: pirmkārt, cenšanās izstāstīt pasaulei patiesību par komunismu. Šie centieni nebija sevišķi sekmīgi, īpaši laikā, kad PSRS arvien vairāk izdevās pārliecināt pasauli par savu miermīlīgo dabu. Otrkārt, cīņa par dzimtenes atbrīvošanu, kas ienesa šajā doktrīnā spēcīgu nacionālisma un antikolonialisma elementu. Ja antikolonialisms varēja raisīt spēcīgas simpātijas, tad nacionālisms, tieši pretēji, varēja radīt sarežģījumus, jo ASV sabiedrība bija noskaņota pret nacionālistisku retoriku. Tāpēc 80. gados Amerikas latviešu antikomunistiskajā doktrīnā tika ienests jauns elements – cīņa par cilvēktiesībām, kuru daļa ir arī tiesības uz etnisko identitāti. Treškārt, pārliecība, ka visi totalitārie režīmi, īpaši komunistu un nacistu, ir līdzīgi. Šajā kontekstā Amerikas latviešu sabiedrība dažbrīd vairāk izvēlējās nosodīt komunismu nekā apsūdzēt nacismu, kas arī radīja sarežģījumus viņu publiskajā tēlā. (Tas jo sevišķi spilgti izpaudās tad, kad, balstoties PSRS apsūdzībās, ASV varas iestādes sāka nacistu “medības” Amerikas latviešu un citu Austrumeiropiešu kopienu vidū.)

Protams, Amerikas latviešu sabiedrība nebija tik homogēna, lai vienādi interpretētu antikomunistisko doktrīnu. Taču vislielākās nesaskaņas valdīja attiecībā uz šīs doktrīnas realizācijas formām un stratēģijām, turklāt nesaskaņu pamatā galvenokārt bija Amerikas latviešu paaudžu atšķirības. Šo atšķirību padziļinātam skaidrojuma autore pievērsusies ne vien šajā, bet arī visās turpmākajās nodaļās, tādējādi tas izvirzās par vienu no būtiskākajiem un arī interesantākajiem grāmatas elementiem. Apkopojot viņa Amerikas latviešu sabiedrībā izdala trīs, paaudzēs balstītus, arhetipus. Raksturojot katra arhetipa politiskos principus, autore secina, ka pirmā jeb vecākā paaudze bija atklāti antikomunistiska un lojāla ASV, kuru redzēja kā instrumentu Latvijas atbrīvošanā. Tai pašā laikā šai paaudzei piederīgie bieži vien kritizēja ASV politiku un nebija pārāk noskaņoti uz demokrātiskiem rīcības principiem. Savā antikomunistiskajā darbībā viņi neatbalstīja proaktīvu rīcību, bet deva priekšroku petīciju un vēstule rakstīšanai. Otrā jeb vidējā paaudze vēlējās latviešu antikomunistiskajā darbībā ienest ekstrēmākas metodes, ar kurām varētu piesaistīt lielāku uzmanību. Viņiem piemita spēcīga latviskās identitātes izjūta, kuras saglabāšanā viņi daudz ieguldīja, taču tai pašā laikā meklēja jaunus ceļus, kā būt latviešiem, tostarp kontaktus ar latviešiem aiz dzelzs priekškara. Šīs paaudzes pārstāvji bija stingri demokrātijas piekritēji un noliedza jebkādu autoritārismu, turklāt viņi bija ļoti ieinteresēti vēsturiskajā patiesībā, tai skaitā attiecībā uz holokaustu un latviešu kolaboracionismu – jautājumi, par kuriem pirmā paaudze runāt nevēlējās. Visbeidzot, trešā paaudze bija vairāk ieinteresēta Latvijā kā tādā, nevis latviešu trimdas sabiedrībā, tāpēc viņi meklēja tiešus (un vēl ekstrēmākus) veidus, kā piedalīties cīņā pret Latvijas okupāciju.

Jānorāda, ka ikvienam pētniekam, kas kaut nedaudz saskāries ar trimdas, sevišķi Amerikas latviešu vēsturi, visdrīzāk ir nācies saskarties arī ar autores aplūkotajām paaudžu atšķirībām, jo to izraisītās nesaskaņas ir visai pamanāmas. Taču Ieva Zaķe šo problēmjautājumu analizējusi līdz šim neredzētā rūpībā, turklāt sasaistot paaudžu atšķirības ar pārmaiņām ne tikai Amerikas latviešu antikomunistiskajā darbībā, bet arī attieksmēs pret vēsturiskām debatēm un kolektīvo atmiņu u.c., tādējādi atklājot daudz nezināmu detaļu un padziļinot ikviena izpratni par šo jautājumu.

Neiztirzājot nodaļu, kas veltīta nacistu “medībām”,³ par otru būtiskāko var uzskatīt grāmatas ceturto nodaļu, kurā analizēta pret emigrantiem vērstā padomju propaganda – ne tikai tās darbības mērķi un metodes, bet arī ietekme uz Amerikas latviešu sabiedrību. Līdzīgi kā gadījumā ar Amerikas latviešu paaudžu atšķirību problemātiku, arī padomju kontrpropagandas jeb kultūras sakaru jautājums ir daļēji pētīts,⁴ turklāt autore neizdara pārsteigumu raisošus secinājumus.⁵ Tomēr arī šajā gadījumā viņai izdevies sniegt skrupulozu pārskatu, kur ietvertas maz zināmas ar kultūras sakariem saistītas epizodes un kas šo jautājumu ievieto plašākā (ASV attiecības ar PSRS, Amerikas latviešu attiecības ar ASV, dažādie strāvājumi latviešu vidū) kontekstā.

Visbeidzot, grāmatas piektajā nodaļā autore aplūko trimdas noslēgumu jeb Latvijas neatkarības atgūšanas procesu un Amerikas latviešu iesaisti tajā, kā arī repatriācijas procesu un iemeslus, kāpēc tā bija tik mazskaitlīga. Analizējot repatriantu pieredzi, autore balstījies uz pašas veiktajām padziļinātajām intervijām ar 10 Amerikas latviešiem,⁶ kas pārcēlušies uz dzīvi Latvijā un kuru personīgā pieredze sniedz ļoti interesantu ieskatu repatriantu pašidentifikācijā, attiecībās ar Latvijas sabiedrību, kā arī viņu uzskatos par Amerikas latviešu devumu šai sabiedrībai. Kopumā autore secina, ka repatriācija ir unikāls imigrācijas veids, kur došanās nezināmajā ir cieši saistīta ar meklējumiem pēc

³ Autore secina, ka Amerikas latviešiem nebija vienotas kolektīvās atmiņas: daļa vēlējas pieturēties pie vienas noteiktas vēstures interpretācijas, kamēr citi vēlējas iztirzāt vēstures sāpīgos jautājumus. Skaidri formulētas un brīvi izdiskutētas nacionālās pagātnes izpratnes trūkums radīja Amerikas latviešiem grūtības aizsargāties pret dažādu apsūdzētāju – gan PSRS, gan ASV uzbrukumiem (120. lpp.).

⁴ Grāmatas iznākšanas brīdī vēl nebija publicēts literatūrzinātnieces Evas Eglājas-Kristsones disertācijā balstītā grāmata “Dzelzsgriežēji. Latvijas un Rietumu trimdas rakstnieku kontakti” (Rīga, 2013), kas tāpat devusi nozīmīgu ieguldījumu šī jautājuma izpētē.

⁵ Autore secina, ka viena daļa trimdas sabiedrības uztvēra padomju centienus kā tiešu uzbrukumu savai pārliecībai un uztraucās, ka var tikt izmantoti, lai palielinātu PSRS varu. Savukārt citi pieņēma kultūras sakarus kā veidu, kā atdzīvināt trimdas latvietību, pat ja tas nozīmēja sadarbošanos ar VDK. Abas puses saprata, ka, izmantojot kultūras sakarus, PSRS centās normalizēt viņu “trimdas stāvokli”, pārvēršot tos parastos imigrantus (153. lpp.).

⁶ Runājot par citiem pētījumā izmantotajiem avotiem, jānorāda, ka autore balstās uz vispusīgu periodisko izdevumu, kā arī Latvijas un ASV arhīvu materiālu bāzi.

dziļi pazīstamā (190. lpp.). To, ka repatriācija patiešām ir atsevišķs migrācijas paveids, apliecina arī tas, ka tai veltīti vairāki akadēmiski pētījumi.⁷ Taču diemžēl autore šķietami nav izmantojusi citu autoru teorētiskās atziņas par repatriācijas īpašo dabu, lai gan tādējādi darbs būtu ieguvis plašāku kontekstu un iespējas salīdzināt latviešu un citu repatriantu pieredzi. Teorētiskās bāzes nedaudz pietrūkst arī sākumā minētajai sadaļai par bēgļu īpašo vietu citu imigrantu vidū, jo pēdējās desmitgadēs piespiedu migrācijas pētījumi ir guvuši arvien lielāku atsaucību dažādu nozaru pētnieku vidū un autore pieminētās divas pētnieciskās pieejas noteikti neaptver visu pastāvošo teoriju spektru, no kurām daļa varētu sniegt pienesumu arī konkrētajā pētnieciskajā jautājumā.

Turpinot par grāmatas nedaudzajiem trūkumiem, var atzīmēt, ka visdrīzāk ierobežotā apjoma dēļ atsevišķās vietās autore vien piemin kādu procesu vai parādību, bet to tālāk neizskaidro, radot lasītājā nelielu neizpratni. Tā, piemēram, 41. lapaspusē viņa norāda, ka ASV valdība un tās drošības institūcijas (Centrālā izlūkošanas pārvalde) aukstā kara apstākļos sākotnēji izmantoja atsevišķas Amerikas latviešu organizācijas spiegošanas nolūkos, taču drīz vien šīs darbības tika izbeigtas. Diemžēl autore nav nedz sīkāk aplūkojusi šo spiegošanas darbību, nedz arī to, kāpēc tā tika pārtraukta. Savukārt 146. lpp. autore, runājot par Amerikas latviešu sabiedrībā valdošajām viedokļu atšķirībām par kultūras sakariem, norāda, ka daļa sabiedrības pieprasīja, lai visi tās locekļi ieņemtu stingru pozīciju un tie, kas nostājās par labu kultūras sakariem, tiktu izslēgti no viņu vidus. Šāda stratēģija esot nesusi zināmus augļus, mobilizējot Amerikas latviešu kopienu un pasargājot to no padomju manipulācijām, bet tai pašā laikā tā radīja, kā daži to dēvējot, nocietināto (*fortress*) mentalitāti, kas neļāva attīstīties atvērtām debatēm. Pirmkārt, autore nav precizējusi, kas ir šie daži; otrkārt, izlasot šādu līdz šim nedzirdētu, bet intriģējošu jēdzienu, gribētos, lai tas tiktu dziļāk izskaidrots, kā arī saprast, vai autore piekrīt šādas mentalitātes esamībai Amerikas latviešu vidū.

⁷ Plašāk par šo jautājumu var lasīt, piemēram: Gamze Arman (2009). Repatriation Adjustment: Literature Review. *Journal of European Psychology Students*, Vol. 1; Paul Turnbull, Michael Pickering (eds.) (2010). *The Long Way Home: The Meaning and Values of Repatriation*. New York; Oxford: Berg-hahn Books; u.c.

Tāpat vietumis sastopamas neprecizitātes vai neskaidrības, kuras grūti izskaidrot ar grāmatas nelielā apjoma ierobežojumiem. Tā, piemēram, 42. lpp. autore kā vienu no Amerikas Latviešu apvienības (ALA) sasniegumiem min trimdas latviešu muzeja dibināšanu un uzturēšanu, diemžēl nesniedzot precīzāku informāciju par šī muzeja dibināšanas laiku un atrašanās vietu;⁸ 43. lpp. autore raksta, ka tas, ka vairāki Pasaules brīvo latviešu apvienības vadītāji nāca tieši no Amerikas latviešu vidus, parāda, ka zināmā mērā Amerikas latvieši bija trimdas latviešu priekšgalā, lai gan daudz loģiskāk tas būtu skaidrojams ar vienkāršo faktu, ka ASV bija nonākusi un dzīvoja skaitliski lielākā latviešu trimdinieku daļa;⁹ savukārt 81. lpp. autore, runājot par Baltiešu amerikāņu brīvības ligu un atsaucoties uz “dažiem avotiem”, norāda, ka latvieši tās aktivitātēm veltīja laiku un naudu, igauņi tikai naudu, lietuvieši – ne vienu, ne otru. Šajā gadījumā atkal trūkst atsauces, kas tad īsti ir šie minētie “dažādie avoti”.

Tomēr minētie trūkumi nekādā ziņā nemazina pētījuma augsto kvalitāti un vispusīgumu. Tēmas nepārzinātājam grāmata sniegs visaptverošu un aizraujošu pārskatu par Amerikas latviešu kopienas galvenajām iezīmēm un politisko darbību, taču tā būs vienlīdz interesanta lasāmviela arī tiem, kas orientējas Latvijas emigrācijas vēsturē, jo autore piedāvā interesantas, citur neminētas detaļas, kā arī padziļinātu skatījumu uz vairākām līdz šim tikai virspusēji iezīmētām tēmām trimdas latviešu mazpētītajā vēsturē. Turklāt saprotams, ka tās iezīmes/problēmas, ar kurām bija jāsaskaras Amerikas latviešiem, lielā mērā attiecināmas arī uz citās mītnes zemēs dzīvojošajiem trimdiniekiem, kas grāmatu padara vēl jo vērtīgāku. Visu minēto iemeslu dēļ būtu tikai pozitīvi vērtējams, ja grāmata (papildinot to ar jaunākajām pētnieciskajām atziņām un vērojumiem) tiktu tulkota latviešu valodā, padarot to pieejamu plašākai Latvijas sabiedrībai.

Maija Krūmiņa

⁸ Iespējams, ar to domāta biedrība “Latvieši pasaulē – muzejs un pētniecības centrs” (dibināta 2007. gadā), jo par cita trimdai veltīta muzeja esamību ziņu trūkst.

⁹ Pēc 1960. gada cenza informācijas ASV dzīvoja 89 154 latvieši, no kuriem ārpus ASV dzimuši 50 681.